

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 6279

Tarih : 11.07.2024

10/1629

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Cezaevlerindeki koşullu salıverme şartları oluşmuş hükümlü mahpusların idare ve gözlem kurullarının keyfi raporlarına dayanılarak iyi halli sayılmadığı, koşullu salıverme hakkında faydalandırılmadığı ve bu kişiler içinde ağır hasta tutsakların da bulunduğu iddialarının araştırılarak, söz konusu uygulamanın neden olduğu hak ihlallerinin giderilmesine yönelik tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İç Tüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederim.

Kamuran TANHAN

Mardin Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

14/4/2020 tarihinde 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK)'da yapılan değişiklikle koşullu salıverilme için hazırlığı düzenleyen 89'ncu maddeye "iyi hal" ölçütleri getirilmiş, bu değişiklik uyarınca iyi hal değerlendirmelerinin yapılmasına ilişkin hükümleri kapsayan "Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik" 29/12/2020'de Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Hükümlülerin koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik haklarından yararlanıp yararlanmayacaklarına karar vermek üzere 1 Ocak 2021'den itibaren uygulanmaya başlanan yönetmelik gereği İdare ve Gözlem Kurulları (İGK) oluşturulmuştur.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 12 Haziran 2024 tarihli toplantısına katılan Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, 2024 yılında İdare ve Gözlem Kurulları tarafından iyi halden tahliye talebi reddedilen 8 bin 521 hükümlü olduğunu açıklamıştır. Tahliye talebi reddedilen 8 bin 521 hükümlünün neredeyse tamamı siyasi mahpuslardan oluşmaktadır. Kişi özgürlüğü hakkının ihlali olan bu durum özellikle hasta mahpusların cezalarını bitirip dışarı çıkabilmeleri umudunu tehdit etmekte, ölünceye kadar hapiste tutulma uygulamasına dönüşmektedir.

CGTİHK m. 89/1'deki düzenlemede yer verilmiş olan ve hükümlülerin değerlendirilmesi ve iyi hâlin belirlenmesi hususunda ölçüt kabul edilen mahpusun "haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadığı", "işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlık", "toplumla bütünleşmeye hazır olup olmama" gibi son derece öznel ve yoruma açık ölçütler ağır hak ihlallerine yol açmaktadır. Örneğin okuduğu kitap sayısının azlığı-çokluğu yahut fazla su kullanımı gibi hadiseler hükümlü mahpusların koşullu salıverilme haklarına engel olmaktadır.

Cezaevlerinde idare ve gözlem kurullarının vermiş oldukları kararlar, uygulamanın özellikle ağır hasta mahpuslar açısından yaşam hakkı ihlaline dönüştüğünü göstermektedir. Örneğin Marmara Cezaevi'nde tutulan, 2018 yılında prostat kanseri teşhisi konulmuş olan ve eklem romatizması, Hepatit B, kalp spazmı gibi birçok hastalıkla mücadele eden 50 yaşındaki Soydan Akay'ın tahliyesi, 30 yıllık infaz süresini doldurmasına rağmen "iyi halli olmadığı" gerekçesiyle ertelenmektedir.

CGTİHK m. 89’da yer verilen “pişmanlık” ölçütü muğlak ve belirsizdir, bu durum uygulamada telafisi imkânsız hak ihlallerine sebebiyet vermektedir. Bu çerçevede hak ihlaline uğrayan hükümlü mahpuslardan biri de Antalya S Tipi Cezaevi’nde tutulan ve 30 yıllık infaz süresini dolduran Nurettin Çelebi’dir. İGK kararında iyi halli olduğu belirtilen Nurettin Çelebi çıkarıldığı kurulda kendisine dayatılan “pişmanlığı” kabul etmediği için tahliyesi ertelenmiştir.

Bunun yanı sıra, Afyon Cezaevinde bulunan Dijwar Nesri İsmail 33 yıldır cezaevinde tutulmakta ve üç senedir keyfi, soyut ve mesnetsiz gerekçelerle tahliyesi engellenmektedir. Sincan Kadın Cezaevinde olan Sermin Demirdağ’ın tahliyesi savcının bile bulunmadığı hayalî idari kurul kararıyla 3 kez ertelenmiş durumdadır. 30 yıldır cezaevinde olan Nuriye Adet ve Gülşen Adet isimli kadın mahpusların tahliyeleri keyfi İGK kararları sonucunda engellenerek, infazları uzatılmıştır. Bu uygulamaya ilişkin örneklerin sayısı bunlarla sınırlı değildir. Ancak bu örnekler bile uygulamanın nasıl ağır bir hak ihlaline dönüştüğünü göstermesi açısından son derece çarpıcıdır.

Cezaevlerindeki koşullu salıverme şartları oluşmuş hükümlü mahpusların idare ve gözlem kurullarının keyfi raporlarına dayanılarak iyi halli sayılmadığı, koşullu salıverme hakkından faydalandırılmadığı ve bu kişiler içinde ağır hasta tutsakların da bulunduğu iddialarının araştırılarak, söz konusu uygulamanın neden olduğu hak ihlallerinin giderilmesine yönelik tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci, İçtüzüğü’nün 104’üncü ve 105’inci Maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması elzemdir.

GEREKÇE

Tecrit, işkence, kötü muamele ve hak gasplarıyla gündemden düşmeyen Türkiye'deki cezaevleri, ülkenin en sorunlu alanlarından birisi haline dönüşmüştür. Cezaevlerinde özellikle siyasi mahpusları hedef alan ihlallerden biri olan ve haklarındaki cezaların infazını tamamlamış hükümlülerin tahliyelerinin önüne geçen infaz yakmalar yeni hak ihlallerinin önünü açarak adeta mahpusların özgürlüklerinin gasp edildiği bir araca dönüşmüş durumdadır.

14/4/2020 tarihinde 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK)'da yapılan değişiklikle koşullu salıverilme için hazırlığı düzenleyen 89'ncu maddeye "iyi hal" ölçütleri getirilmiş, bu değişiklik uyarınca iyi hal değerlendirmelerinin yapılmasına ilişkin hükümleri kapsayan "Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik" 29/12/2020'de Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Hükümlülerin koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik haklarından yararlanıp yararlanmayacaklarına karar vermek üzere 1 Ocak 2021'den itibaren uygulanmaya başlanan yönetmelik gereği İdare ve Gözlem Kurulları (İGK) oluşturulmuştur.

Yapılan yasal değişiklik ve oluşturulan kurullar hakkında görüş bildiren birçok baro, hukuk derneği ve önde gelen hukukçu; bu kurulların hem Anayasaya hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'ne aykırı olduğunu belirtmiştir. Bu düzenleme ile getirilen "iyi hal" ölçütlerinin Anayasaya aykırı bir şekilde hukuki güvenlik/belirlilik içermediğini, yoruma açık, son derece subjektif ölçütler olduğunu, bu nedenle ölçütlerin keyfi kararlara yol açacağı, kişi özgürlüğü ve güvenliğini tehlikeye düşüreceği şeklinde görüşlerini kamuoyu ile paylaşmıştır.

Bu kurulların vermiş oldukları kararlar irdelendiğinde yapılan yasal değişiklik ve oluşturulan kurullar hakkında görüş bildirenlerin haklı kaygıları karşılık bulmuştur. İGK kurulları somut bir dayanak ortaya koymaksızın soyut ve genel geçer ifadeler kullanarak kimi zaman kendisini mahkeme yerine koyarak, kimi zamansa bir cezalandırma yöntemi olarak mahpusların infazlarını uzattığı ve tahliyesini engellediği pek çok örnekte açıkça görülmektedir. Söz konusu idare ve gözlem kurulu kararlarına karşı yapılan itirazlar ise sonuçsuz kalmakta; mahpuslar bu nedenle tahliye edilmemektedir.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 12 Haziran 2024 tarihli toplantısına katılan Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, 2024 yılında İdare ve Gözlem Kurulları (İGK) tarafından iyi halli bulunarak salıverilen hükümlü sayısının 119 bin olduğunu, iyi halden tahliye talebi reddedilen 8.521 hükümlü olduğunu açıklamıştır. Oysa Adalet Bakanlığı'nın 1 Temmuz 2024 tarihli verilerine göre Türkiye hapishanelerinde tutulan mahpus sayısı 342 bin 526'dır ve bu sebeple Bakan'ın açıkladığı bu verilerin doğruluğu mevzusu izaha muhtaçtır. Bununla beraber Bakan'ın aynı toplantıda “% 94 oranında kararların olumlu olduğunu görüyoruz” söylemi de bir anlam ifade etmemektedir. Tahliye edildiği söylenen 119 bin hükümlüden kaçının adli kaçının siyasi mahpus olduğu da açıklanmamıştır. Ancak tahliye talebi reddedilen 8.521 hükümlünün neredeyse tamamı siyasi mahpuslardan oluşmaktadır. Kişi özgürlüğü hakkının ihlali olan bu durum özellikle hasta mahpusların cezalarını bitirip dışarı çıkabilmeleri umudunu tehdit etmekte, ölünceye kadar hapiste tutulma uygulamasına dönüşmektedir.

CGTİHK m. 89/1'deki düzenlemede yer verilmiş olan ve hükümlülerin değerlendirilmesi ve iyi hâlin belirlenmesi hususunda ölçüt kabul edilen mahpusun “haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadığı”, “işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlık”, “toplumla bütünleşmeye hazır olup olmama” gibi son derece öznel ve yoruma açık ölçütler ağır hak ihlallerine yol açmaktadır. Örneğin okuduğu kitap sayısının azlığı-çokluğu yahut fazla su kullanımı gibi hadiseler hükümlü mahpusların koşullu salıverilme haklarına engel olmaktadır.

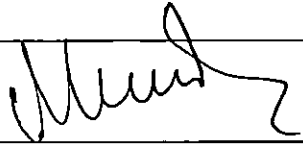
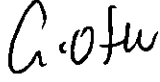
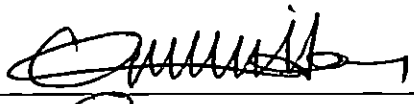
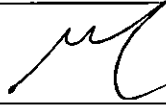
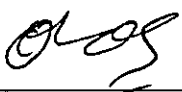
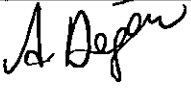
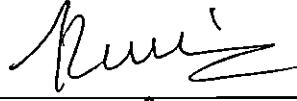
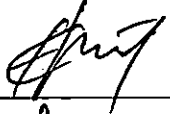
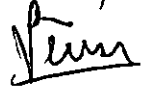
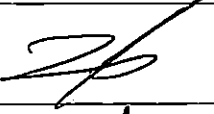
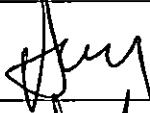
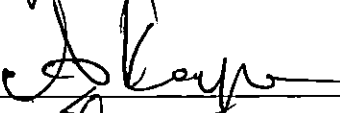
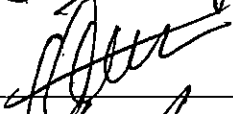
Cezaevlerinde idare ve gözlem kurullarının vermiş oldukları kararlar, uygulamanın özellikle ağır hasta mahpuslar açısından yaşam hakkı ihlaline dönüştüğünü göstermektedir. Örneğin Marmara Cezaevi'nde tutulan, 2018 yılında prostat kanseri teşhisi konulmuş olan ve eklem romatizması, Hepatit B, kalp spazmı gibi birçok hastalıkla mücadele eden 50 yaşındaki Soydan Akay'ın tahliyesi, 30 yıllık infaz süresini doldurmasına rağmen “iyi halli olmadığı” gerekçesiyle ertelenmektedir.

Gerek basına düşen haberler gerekse ilgili STK'ların açıkladıkları raporlar ve tarafımıza yapılan başvurular bu durumun vahametini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda örneğin Bolu F Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda tutulan ve 30 yıllık infaz süresini doldurmuş olan Fermani Çetin, Ekim 2022 yılında tahliye olacakken peşi sıra kendisine verilen üç hücre cezası gerekçe gösterilerek İGK kararıyla tahliyesi engellenmiştir.

CGTİHK m. 89’da yer verilen “pişmanlık” ölçütü muğlak ve belirsizdir, bu durum uygulamada tafafisi imkânsız hak ihlallerine sebebiyet vermektedir. Bu çerçevede hak ihlaline uğrayan hükümlü mahpuslardan biri de Antalya S Tipi Cezaevi’nde tutulan ve 30 yıllık infaz süresini dolduran Nurettin Çelebi’dir. İGK kararında iyi halli olduğu belirtilen Nurettin Çelebi çıkarıldığı kurulda kendisine dayatılan “pişmanlığı” kabul etmediği için tahliyesi ertelenmiştir.

Bunun yanı sıra, Afyon Cezaevinde bulunan Dijwar Nesri İsmail 33 yıldır cezaevinde tutulmakta ve üç senedir keyfi, soyut ve mesnetsiz gerekçelerle tahliyesi engellenmektedir. Sincan Kadın Cezaevinde olan Sermin Demirdağ’ın tahliyesi savcının bile bulunmadığı hayalî idari kurul kararıyla 3 kez ertelenmiş durumdadır. 30 yıldır cezaevinde olan Nuriye Adet ve Gülşen Adet isimli kadın mahpusların tahliyeleri keyfi İGK kararları sonucunda engellenerek, infazları uzatılmıştır. Bu uygulamaya ilişkin örneklerin sayısı bunlarla sınırlı değildir. Ancak bu örnekler bile uygulamanın nasıl ağır bir hak ihlaline dönüştüğünü göstermesi açısından son derece çarpıcıdır.

Cezaevlerindeki koşullu salıverme şartları oluşmuş hükümlü mahpusların idare ve gözlem kurullarının keyfi raporlarına dayanılarak iyi halli sayılmadığı, koşullu salıverme hakkından faydalandırılmadığı ve bu kişiler içinde ağır hasta tutsakların da bulunduğu iddialarının araştırılarak, söz konusu uygulamanın neden olduğu hak ihlallerinin giderilmesine yönelik tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci, İctüzüğün 104’üncü ve 105’inci Maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması elzemdir.

1	MERAL DANIŞ BEŞTAŞ	ERZURUM	
2	ÇİÇEK OTLU	İSTANBUL	
3	MAHMUT DİNDAR	VAN	
4	NEJLA DEMİR	AĞRI	
5	HALİDE TÜRKOĞLU	DİYARBAKIR	
6	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
7	ÖZGÜL SAKİ	İSTANBUL	
8	AYŞEGÜL DOĞAN	ŞIRNAK	
9	MEHMET RÜŞTÜ TIRYAKİ	BATMAN	
10	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
12	HÜSEYİN OLAN	BİTLİS	
13	SEVİLAY ÇELENK ÖZEN	DİYARBAKIR	
14	YILMAZ HUN	IĞDIR	
15	ÖZNUR BARTİN	HAKKARİ	
16	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
17	ALİ BOZAN	MERSİN	
18	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
19	ÖMER ÖCALAN	ŞANLIURFA	
20	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	